

DISKUSNÍ ARCHY

Řada: Život sociální a hospodářský

Č.2.

Účinný a neučinný antikomunismus

Část II. Problém komunistického reformismu

I. VIÍBT SKUTEČNOST

V Jugoslávii. V roce 1953 dostali rolníci povolení opustit kolchozy a soukromé zemědělské usedlosti mohou nyní existovat až do rozlohy 10 ha. Veškeré podnikání mimo zemědělství je zestátněno s výjimkou malých podniků výrobních a obchodních, pokud nezaměstnávají více než 5 pracovních sil. Zaměstnanci zestátněných podniků (dělníci i úředníci) i když nejsou a nemohou být vlastníky neb spoluvlastníky, jsou podle zákona nejvyšším rozhodujícím orgánem podniku (tak zvaný systém zaměstnaneckého řízení podniku).

Sovětský systém ústředního plánování - tak zvané "nařizovací hospodaření" - byl nahrazen částečně trhovým mechanismem, tj. omezeným soutěžením veřejně vlastněných podniků. Ředitelé podniků jsou ustanovováni a propouštěni společným rozhodnutím správní rady podniku a místního národního výboru, který je ovšem v rukou komunistů. Pánem podniku je tedy zase jen Komunistická strana a ne cele osazenstvo; jde tedy o decentralisaci partajní moci, neboť v těchto záležitostech rozhodují nejnižší orgány strany. Nejde ovšem o decentralisaci moci v cele politické společnosti.

V Sovětském svazu. Sovětský režim přijal pouze v omezeném rozsahu reformní program zvaný libermanismus (podle nauky sovětského národohospodáře Libermana). Libermanův modifikovaný "ziskový systém" se uplatnil dosud pouze asi v jedné třetině sovětské průmyslové výroby a nahradil takto částečně byrokratické ústřední plánování - tak zvané "nařizovací hospodaření".

Libermanův reformní systém poskytuje více svobody ředitelům podniků, kteří pak mohou rozhodovat jaký druh zboží se bude vyrábět, jaká bude kvalita zboží a kolik zaměstnanců je třeba v podniku. Libermanismus neklade důraz na množství vyrobeného a prodaného zboží, ale na peněžní zisk podniku. A to je zásada vskutku kapitalistická. Aby se podnítil zájem zaměstnanců na práci, který je opravdu mizerný, část zisku je jim rozdělena navíc k normální mzdě. Mzdy stanoví ovšem stát.

V Československu. Dubčekův krátkodobý režim komunistického reformismu přijal Libermanovy hospodářské zlepšovací návrhy, šel však poněkud dále ve směru tak zvané "socialistické demokracie". Dubček chtěl zaručit určité částečné osobní svobody občanů, zavést svobodu náboženskou a kulturní a zrušit cenzuru tisku. Tak zněly sliby. Ve skutečnosti ovšem tyto plánované "svobody" měly být později vymezeny novými zákony - samozřejmě zase v duchu marx-leninském. Nikdo neměl již být trestán libovolně, ale jen podle těch budoucích marx-leninských zákonů. Do té doby však svoboda tisku měla znemožnit stalinské stoupence Novotného. Že tisk se nechtěl spokojit s touto úzce vymezenou funkcí - znemožnění stoupenců Novotného - ale chtěl opravdovou svobodu přes několikere varování Dubčekovo, to je dobře známo těm, kteří vyvoj pečlivě sledovali. Základní zásady této "socialistické demokracie" jsou uvedeny v československé ústavě, která jasně stanoví, že "rozhodující silou ve společnosti a ve státě je předvoj bojového společenství nejaktivnějších a nejosvěceniších občanů z řad dělníků, rolníků a inteligence... Národní fronta Čechů a Slováků" - tj. koalice Komunistické strany a čtyř umale udržovaných institucí zvaných politické strany, které jsou podle ústavy - "pod vedením Komunistické strany", to je základní mocenská struktura státu. Ústava dále stanoví, že "hospodářskou základnou Československé socialistické republiky je socialistický hospodářský systém". Úplně na stejných základech byl vybudován tak zvaný Akční program Komunistické strany z r. 1968, tedy strany pod Dubčekovým vedením. To by tedy znamenalo, že po upevnění moci Dubčekova režimu, každý kdo by byl proti těmto socialistickým zásadám, by byl "v rozporu se společností" a jeho "podvratná činnost" by musela být stíhána podle zákona.

Jediným rozdílem mezi tímto "zdemokratizovaným" komunismem a stalinismem by bylo, že v Dubčkově komunistickém systému občanské "svobody" měly být jasněji definovány a měla být takto zavedena jakási legalní jistota místo dřívější nevypočitatelné právní libovůle. Ovšem i tyto polosvobody, označované oficiální propagandou jako "socialistická demokracie" neb také "socialismus s lidskou tváří", byly nepřijatelné pro Sovětský svaz, který spolu s ostatními mocnostmi Varšavského paktu, vojensky obsadil Československo, aby tak "zachránil" komunismus.

V československém exilu.

Prof. Ľ. Šík, jeden z tvůrců československého komunistického reformismu, který nyní žije v exilu, přednášel na Futurologickém kongresu ve Švédsku v červnu 1970 a vysvětloval tam své teorie o synthese socialismu s tržní ekonomikou. Odsoudil zestátnění výrobních prostředků a propagoval "demokratický socialismus" a zásadu, že všichni zaměstnanci mají být spoluvlastníky podniku, dále, že jen část podílu na zisku se má vyplácet zaměstnancům v penězích a druhá část v poukazkách na podíl v investicích podniku. Nevysvětlil však jasně zdali jde o kolektivní vlastnictví podniku, tedy jakési teoretické spoluvlastnictví a zdali je možný prodej podílu neb převod v případě smrti. Nevyslovil se ovšem pro formu zaměstnaneckých akcií, kterýžto systém se začíná šířit na Západě. Různé varianty hospodářského plánu mají být podle Šíka předloženy parlamentu k rozhodnutí. Etatismus v ekonomii má být tedy zachován. (Viz Frankfurter Allgemeine Zeitung, 8. června 1970). Skupina českých a slovenských posrpnových exulantů spolu s několika pounorovými se sešla v Dachau 1. května 1970 a usnesla se na resoluci, ve které se mimo jiné prohlašuje: "Mezinárodní veřejnosti znovu připomínáme myšlenky československého reformního hnutí z r. 1968. Vycházíme z jeho zásad a v plném souladu s domovem proklamujeme znovu jeho cíle.... V oblasti hospodářství je to ekonomická reforma uskutečňující opravdové zespolenění výrobních prostředků...."

Mezi pounorovými exulanty se našli lidé, kteří i když nejsou přímo komunistickými reformisty, tuto ideologii propagovali jako řešení komunistické problematiky. Pavel Tigrid píše ve své knize "Marx na Hradčanech":

"Moderní revisionismus je ve svém jádře hnutí komunistů uvnitř strany, hnutí, které může získat podporu širokých lidových vrstev a sympatie v nekomunistickém světě.... Cílem revisionismu není zničení komunismu, ale jeho přestavba." (str. 119).

"Bezprostřední budoucnost československého lidu je úzce spojena s tím, zda se revisionistickým silám podaří pronikat hlouběji a šířejí do orgánů strany, masových organizací, odborových a mládežnických svazů a nakonec i do sídla moci ve státě, do vedení KSČ. Takové úspěšné pronikání, měnící se v pozvolné přejímání moci ve státě, může být úspěšné jen tehdy, bude-li mít podporu v masách, nejen v dělnictvu, ale i ve všech vrstvách." (str. 123).

"Dvacet let míru ve světě znamená, že situaci ve střední a jihovýchodní Evropě lze změnit jen jednáním a dohodou mezi západními velmocemi a Sovětským svazem, nikoli silou." (str. 122) "... znamená to také, že některé změny, zejména v hospodářské a sociální oblasti, které komunismus u nás uvedl v život, zůstanou změnami trvalými." (str. 123)

A ještě citát z časopisu Svědectví, vydávaného P. Tigridem. Ivan Sviták, marxistický filosof, který nyní působí na Kolumbijské universitě píše v článku "Extremismus pravdy" na straně 30., číslo 37 z r. 1969:

"Čs. experiment znamenal konečně programovou obnovu pojetí socialismu jako doktriny svobody, byl pokusem o reinterpretační marxismu jako aktivního humanismu, v jehož čele stojí požadavek rozvoje osobnosti. ... Sovětské tanky zničily mocensky programové ideje humanistického marxismu, nejnadějnější společenský proces druhé poloviny dvacátého století."

II. POSUŽTE SKUTEČNOST

Důvody pro onlázování a modernisování komunismu jsou velmi vážné a mohou být snadno dokumentovány na československém případě. Mezi Komunistickou stranou a národem se totiž stále zvětšovala propast stejně jako mezi komunistickou partajní hierarchií a prostým členstvem. Mnoho místních organizací strany mělo takový nedostatek aktivních členů, že často muselo docházet k "hromadění funkcí" takže jeden člen strany měl až tři funkce." Tuto zprávu přinesl oficiální tiskový orgán strany Rudé právo 5. září 1967 spolu s nářky, že "mladí lidé nemají dostatek zájmu." Komunistický tisk přiznával úplnou stagnaci v mnoha místních organizacích a zdůrazňoval nutnost řešit "problém pasivity a stranické disciplíny."

V komunistickém tisku byla dále celá řada doznání, že hospodářská situace je opravdu zoufalá. Nebylo již zatajováno, že je nedostatek cementu a barev a že členové stavebních družstev museli čekat osm i více let na postavení bytu. Odborové organizace a stranické orgány dostaly 32.000 stížností proti nespravedlivým rozhodnutím v zaměstnaneckých vztazích v roce 1966, z čehož 70% stížností bylo shledáno opodstatněnými. (Rudé právo 27/7/1967). Starý systém nařizovacího hospodaření se ukázal neefektivní a neschopný zvýšit životní úroveň lidu. Stalinský režim rozhodoval nejen o hlavní politické linii, ale i o všech datajlech aplikace. Dubčekův stranický aparát vyhrazoval rozhodování o základních ideologických a politických problémech sám pro sebe, zatím co parlament a vláda jakož i národní výbory měly mít větší pravomoc v praktické aplikaci na dané poměry. Toto řešení nabízelo určité výhody Komunistické straně: plnou moc rozhodovat a to bez odpovědnosti. V případě neúspěchů totiž pouze státní orgány, tedy parlament a vláda, měly nést rizika odpovědnosti a měly být podle potřeby vystřídány. Strana měla být nad tyto potíže a neúspěchy povýšena. Asi tak jako v západních demokraciích činí se odpovědnými za neúspěchy špatní politikové, ale ne demokracie sama, tak v komunistickém Československu v Dubčekově režimu pouze členové parlamentu a vlády měli nést důsledky neúspěchů a nikoli komunismus či socialismus (representovaný stranou.) V demokratických zemích mizí ovšem s neúspěšnými politiky i jejich strana a proto přirovnání nesedí a šlo jen o další komunistický psychologický trik.

Dubčekův režim skýtal ovšem trochu více občanských svobod, zejména svobody náboženské, což se však zavádělo hlavně proto, aby se získali křesťané pro kolaboraci a pro zlepšení veřejného mínění o straně. To by také přinášelo poněkud výkonnější hospodářství, které by ovšem bylo tím schopnější podporovat rozvratnou činnost v rozvojových zemích a všude kde bylo pomoci třeba. Komunistické reformy však zdaleka nepřinášely opravdovou svobodu a opravdové řešení hospodářských nedostatků.

Plánované komunistické reformy by ovšem byly mnohem více užitečnými pro komunismus ve svobodných zemích než pro řešení domácí problematiky československé. Myšlenka komunismu "s lidskou tvář" byla již přijata mnoha komunistickými stranami ve svobodných zemích, poněvadž takto formulovaný a takto servírovaný komunismus by byl mnohem více schopen infiltrovat Západ a mnohem více mást a svádět západního dělníka.

Nešlo však o opravdovou lidskou tvář, ale pouze o klannou lidskou masku, která by poměry poněkud konsolidovala a otroctví prodlužovala. "Československá zahraniční politika musí vytvářet podmínky a rozšiřovat prostor pro šíření našeho pojetí kultury v zahraničí. Široké přijímání naší vědy a umění v zahraničí napomáhá prokázat účinně superioritu socialismu a možnost aktivní politiky mírové koexistence." Toto je citát z Akčního programu Dubčekovy Komunistické strany vydany v dubnu 1968.

Jak máme čelit tomuto novému nebezpečí? Rozhodně radikálními sociálními reformami na Západě, programem naprosté transformace a propagováním myšlenky nového sociálního řádu. Nic jiného nemůže být účinným a dostatečně inspirujícím.

Kolik antikomunistů však chápe tuto problematiku a kolik je jich schopno čelit úspěšně novému nebezpečí komunistického reformismu?

Bohužel velmi málo. Skutečnost, že Československo je okupováno sovětskými vojsky a že Dubček není již schopen uskutečnit své představy o lákavějším komunismu, to není rozhodující, poněvadž komunistické strany v demokratických zemích se již poučily jak zlepšit účinnost stranické propagandy a jak více mást důvěřive lidi.

Mládež generace a inteligence v komunistických zemích nemohla bohužel zatím najít dostatek inspirace a ideové pomoci v západních zemích pro své úporné hledání nových opravdových hodnot. A proto proces transformace v komunistických zemích je tak pomalý. Jde zatím o transformaci ideovou, o změnu v myšlení lidu. Jak my exulanti můžeme pomoci? Nejdříve by bylo nutné dát do pořádku náš vlastní dům a pak budeme moci pomáhat ideově antikomunistům v komunistických zemích.

Obnošený staromodní liberalismus a konservatismus, stejně jako antikomunismus převážně negativního ražení, zůstávají bohužel na povrchu problematiky a nemohou efektivně čelit komunistickému reformismu. A socialismus etatického zaměření, který vyrostl z poněkud devatenáctého století, není schopen dodat potřebnou dynamiku vývoji. Nekomunistický marxismus vede přímo k absolutnímu monopolu státní moci politické a hospodářské a proto i přes všechno demokratické zařikávání - chce nechtě - komunismu jen naponáhá.

Tak zvaný gradualismus, který chtěl oslabit a rozštěpit komunismus propagandou národního a "demokratického" komunismu, je opravdu tím nejškodlivějším zjevem, protože máte lid v komunistických i nekomunistických zemích a proces transformace nejvíce brzdí.

Především bude třeba přeorientovat celou exilovou činnost novým směrem. Jistě budeme i nadále potřebovat protikomunistickou propagandu a demonstrace atd., ale to vše je zoufale málo. Exil by měl již jednou pochopit, že nestačí být jen proti něčemu, ale že musíme být TAKÉ současně pro něco a toto něco může a musí obsáhnout jak demokracii politickou tak i hospodářskou. A poněvadž návrat do minulosti jakkoli slavné není a nebude možný, nemůže pouhá představa krásné minulosti vyvolat dostatečnou politickou dynamiku. A poněvadž pouhá politická demokracie nemůže odstranit bídu hospodářskou, bude nutno zaměřit energii exilu - neb určité exilové elity - na nový typ demokracie hospodářské. Jen tak bude možno vyvolat potřebnou dynamiku antikomunistickou.

Mládež v demokratických zemích revoltuje proti existujícímu řádu jako řádu nedokonalému. Chceme snad nabízet mládeži v komunistických zemích JEN to, proti čemu již mládež demokratických zemí revoltuje? To by byla opravdu ubohá inspirace k antikomunistické činnosti. Domnívám se, že logický závěr zní: jen idea naprosté transformace, idea nového sociálního řádu, může přispět k řešení problému komunismu i komunistického reformismu.

III. DISKUSE. A/ Námety k diskusi: 1) Proč komunistický reformismus zpomaluje proces transformace? 2) Proč může "Komunismus s lidskou tvář" více infiltrovat demokratické země a více mást dělnictvo? 3) Jak můžeme nejlépe čelit nebezpečí komunistického reformismu v demokratických zemích? 4) Jak můžeme nejlépe pomoci inteligenci a mládeži v komunistických zemích v jejich hledání nových sociálních hodnot a učinit je odolnějšími proti propagandě komunistického reformismu?

B/ Volná debata

IV. AKCE

Prodebatujte problémy se svými přáteli, hledejte možnosti šíření myšlenek v exilu i v komunistických zemích. O své činnosti referujte na příští schůzce.

(Published by: S. Hofírek, 217 Royal Parade, Parkville, Melbourne, Vic., 3052)
Not for sale.